

Лариса Смолінчук

ТЕСТУВАННЯ ЯК ОДИН З МЕТОДІВ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

В ієрархії цінностей сучасного світу як і в національній державній політиці більшості держав освіта займає пріоритетне місце. Завдання підвищення якості освіти є важливим для будь-якої країни світу, для України, звичайно, також. Ця актуальна проблема знайшла своє відображення в Національній доктрині розвитку освіти: «Якість освіти є національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави, додержання міжнародних норм і вимог законодавства України щодо реалізації права громадян на освіту. На забезпечення якості освіти спрямовуються матеріальні, фінансові, кадрові та наукові ресурси суспільства і держави. Висока якість освіти передбачає взаємозв'язок освіти і науки, педагогічної теорії та практики» [6].

На думку О. Ляшенка, забезпечення високоякісної освіти на всіх її етапах і рівнях, оцінювання її результативності та управління якістю – одне з основних завдань сьогодення, яке має не лише педагогічний чи суто науковий контекст, але й соціальний, політичний та управлінський.

У педагогічній теорії досліджені різні аспекти якості освіти: якість знань, якість навчання, результати освітньої діяльності. Якість освіти розуміють як відповідність процесу, результату і самої освітньої системи меті, потребам і соціальним стандартам освіти. Система якості повинна розповсюджуватись не лише на кінцевий, результативний етап освітньої діяльності, але і на процес оволодіння знаннями, умінням та навиками, охоплювати всі етапи освітнього процесу, що сприяють досягненню цього результату.

Одним з основних елементів оцінки якості освіти є контроль знань. Погана організація контролю знань може стати однією з причин зниження якості освіти в цілому. Проблема контролю є однією з найважливіших у педагогічній теорії й практиці. Рішення цієї проблеми необхідно для оцінки ефективності педагогічних інновацій і технологій.

В умовах вступу України до Болонської співдружності одним із важливих напрямів реформування національної освітньої системи є розроблення та впровадження якісно нових підходів до контролю знань та оцінювання навчальних досягнень учнів та студентів.

Із значним збільшенням годин на самостійну роботу, завдання педагога зводиться не стільки до читання лекцій і проведення практичних і лабораторних занять, скільки до організації роботи студентів, створення методичного забезпечення навчального процесу і систематичного контролю за самостійною роботою студентів і результатами своєї педагогічної праці в цілому. Завдання педагога – створити всі умови для

мотивованої самостійної роботи учнів і студентів та надавати їм у цій справі консультаційну допомогу.

Як опановують студенти навчальний матеріал, наскільки глибокі і міцні набуті знання і вміння, які коригувальні елементи слід внести у зміст та форму пізнавальної діяльності учнів та студентів – ось той неповний перелік питань, які повинен ставити перед собою викладач. Відповісти на них в певній мірі дозволяє педагогічне тестування. Зрозуміло, що традиційні методи контролю (іспити, заліки, колоквиуми) не втрачають свого значення і не можуть бути виключені, сучасна технологія навчання їх не відкидає. Однак, добре складені тести з різних галузей знань стають необхідною частиною навчального процесу.

На думку російського вченого В. Каднєвського, в сучасному світі тести стали важливою складовою життєдіяльності суспільства. Їх універсальність, широта застосування, високий рівень об'єктивності одержуваних результатів дозволяють говорити про тести як про феномен людської цивілізації [4].

Як будь-який феномен, тести викликають інтерес у суспільстві, причому інтерес неоднозначний: від визнання їх в якості єдиного об'єктивного інструменту оцінки знань в педагогіці до їх повного заперечення. Не дивлячись на інтерес в суспільстві та на широке використання тестів у школах, ВНЗ і під час проведення державного незалежного оцінювання навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів, у вітчизняній науці не має єдиного загальноприйнятого визначення педагогічного тесту.

Слід зазначити, що тести постійно привертали увагу науковців. Найбільш вивчено тестування за кордоном (Р. Дюбуа, Г. Ченс і Д. Доббін, А. Анастасі, Г. Міллер). Менше ця проблема була розроблена у вітчизняній педагогіці. Проте за останнє десятиліття багато публікацій з проблеми тестування з'явилося як в Україні (І. Булах, О. Локшина, О. Ляшенко, М. Олійник, Ю. Романенко та ін.) так і, звичайно, в Росії (В. Аванесов, В. Ким, А. Майоров, В. Каднєвський, В. Хлебников). На сьогоднішній день серед зарубіжних і вітчизняних вчених немає єдиної думки, ні щодо визначення поняття «тест», ні щодо часу і місця виникнення перших тестів. Більшість вчених зазначають, що система випробувань, зародилася так давно, що точну дату встановити неможливо. Різноманітні випробування виникали з потреб людської спільноти. У процесі розвитку цивілізації ускладнювалося життя індивіда і колективу, змінювалися рольові функції окремої особистості в рамках співтовариства. Так Р. Дюбуа за точку відліку розвитку тестування бере 2200-ті рр. до н.е. – Стародавній Китай, Г. Ченс і Д. Доббін – Давньогрецькі держави, А. Анастасі і Г. Міллер обмежуються ХІХ–ХХ ст., а російський автор В. Каднєвський взагалі вважає, що цю дату слід змістити до епохи «гомо сапієнс». Оскільки, на його думку, генезис тестування проходив в рамках

спроб давньої людини подолати або гармонізувати протиріччя між головною умовою виживання – груповою діяльністю і розходженнями індивідуальних здібностей кожного з членів групи [3].

В. Аванесов, говорячи про історію виникнення тестів, зазначає: «Будь-яка спроба визначити точний час виникнення тестів нагадує прагнення географів знайти точний початок великої річки, яка витікає з безлічі потічків» [1].

Щодо визначення самого поняття, то слово «тест» згадано в усіх сучасних фундаментальних і спеціалізованих словниках. У переважній більшості вказується на те, що в сучасному своєму значенні воно потрапило в українську мову з англійської (test) і в перекладі означає – випробування, проба. Проте трактування поняття кожен з цих словників дає по-своєму.

Російський дослідник В. Кім у своїй монографії наводить більше п'яти визначень даного поняття, зазначаючи, що всі вони істотно відрізняються одне від одного і при цьому широко використовуються в науковій літературі. На його думку, це пояснюється досить широким поширенням тестів і тестових технологій у різних галузях сучасних знань [5].

Нас цікавить поняття тесту у контексті сучасної освіти. На нашу думку найбільш вичерпне визначення педагогічного тесту дав В. Аванесов – це система завдань специфічної форми, певного змісту, зростаючої складності, що дозволяє якісно оцінити структуру і виміряти рівень підготовленості учнів і студентів [2].

В сучасній літературі виділяють три основні підходи до педагогічного тестування:

Предметно-педагогічний підхід. Завдання тестування за такого підходу полягає в з'ясуванні, які елементи змісту навчальної дисципліни засвоєні. Тест складається з великої кількості завдань, обов'язковою умовою є досить повне, вичерпне визначення змісту дисципліни.

Критеріально-орієнтований підхід. Завдання – перевірити, наскільки учень (студент) засвоїв необхідний обсяг знань, умінь і навичок, який виступає в якості заданого стандарту або критерію засвоєння (атестація, вступ до НЗ). У цьому випадку достатньо не надто велика кількість завдань з галузі, обмежена конкретним стандартом або рівнем (критерієм) знань.

Нормативно-орієнтований підхід. Тут завдання не стільки оцінити повноту знання, як визначити місце (рейтинг) кожного з досліджуваних. Потрібно порівняно невелика, але достатня кількість завдань, що забезпечить хорошу дисперсію результатів.

Для педагогічного контролю, оцінювання якості освіти більш звичними є завдання, які вирішуються саме при критеріально-орієнтованому підході. Тим не менш, всі підходи важливі й необхідні [3].

Більшість вчених і практиків зазначають, що тестовий контроль за рахунок пред'явлення єдиних вимог, підвищення рівня об'єктивності,

відносного і абсолютного зменшення витрат навчального часу на проведення контролю скорочує навчальне навантаження та істотно підвищує мотивацію навчання і зацікавленість учнів. Актуальність тестового методу пояснюється його перевагами перед іншими традиційними формами контролю:

- Можливість кількісного вимірювання рівня знань
- Повне охоплення знань при тестовому контролі
- Наявність однакових, для всіх, правил проведення педагогічного контролю та адекватної інтерпретації тестових результатів
- Систематичність контролю та індивідуальний підхід

Всі ці переваги забезпечуються за умови створення хороших, якісних тестів. Якість тесту визначається перш за все його надійністю, валідністю і об'єктивністю [2]. Вимога надійності полягає у забезпеченні стійкості послідовних результатів контролю знань учнів тестами однакового рівня складності, а одним із способів підвищення надійності тесту є збільшення в ньому кількості завдань.

У понятті валідність відбивається ідея відповідності форм і методів тестового контролю його цілі. Оцінити валідність можна за експертними оцінками матеріалу, який повинен відповідати вимогам, що пред'являються навчальною програмою дисципліни та концепцією знань, передбаченою державним освітнім стандартом.

Одним з найбільш важливих критерієм якості тесту є його об'єктивність, оскільки, включає в себе, ряд аспектів педагогічного, ціннісного, етичного і психологічного характеру.

Досягнення об'єктивності в педагогічному аспекті можливе шляхом використання стандартних тестових програм і технічних засобів контролю, справедливості виставленої оцінки характеризує ціннісну складову тестового контролю, а психологічний аспект його об'єктивності це перш за все ухвалення підсумкової оцінки і сприйняття її учнями і студентами.

Педагогічним тестам трохи більше ста років, і весь цей час вони піддаються критиці. Науковці знаходять у ньому ряд об'єктивних недоліків, які досить важко подолати, проте, наука поки що не запропонувала альтернативи, яка змусила б педагогів відмовитися від тестів. Незалежно від результатів полеміки тести вже стали важливою складовою освітнього процесу. Впровадження тестових технологій в освітній простір України є, з одного боку, закономірністю розвитку тестування в світі, а з іншого – нагальною потребою раціоналізації освітнього процесу.

Тестування певною мірою допомагає долати суперечності між наростаючим обсягом знань (обсяг знань в багатьох науках подвоюється протягом 5–10 років) і дефіцитом навчального часу на їх передачу і контроль за засвоєнням. На думку В. Кадневського, поширена практика використання тестів лише для контролю звужує їх можливості – тести

можуть використовуватись як важлива складова у навчанні.

В. Кадневський запропонував термін «навчальний тест», обґрунтував ідею суцільного тестування, що, на думку автора, дозволяє раціоналізувати навчальний процес. «Навчальні тести» з одного боку допомагають систематизувати знання студентів, за рахунок позиціонування знань в формалізованому упорядкованому варіанті, що повністю відповідають підручнику, з іншого – служать для організації самостійного контролю своїх знань студентами.

Підсумовуючи сказане, хочемо зазначити, що тести не є універсальним інструментом контролю і, звичайно ж, не заперечують інших методів педагогіки. Науково обґрунтований тест дозволяє лише чіткіше диференціювати рівень знань в групі, одержати об'єктивну оцінку знань кожного, а також оцінити якість освіти. Оптимізація контролю рівня знань шляхом використання тестів сприяє вдосконаленню системи підготовки майбутніх спеціалістів та отриманню об'єктивної картини атестації студентів.

Тестування в освіті покликане оперативно і неупереджено виявляти глибину, обсяг, структуру, зміст, ієрархію знань, умінь і навичок. Тому воно в змозі вирішити одне з найскладніших завдань освіти – сформулювати потребу і вміння самоаналізу і самоконтролю, що є фундаментом індивідуалізації та гуманізації освіти, орієнтування студентів на самоосвіту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесов В. С. История возникновения тестов : [Электронный ресурс] / В. Аванесов. – Режим доступа : <http://www.bim-bad.ru>
2. Аванесов В. С. Основы научной организации педагогического контроля в высшей / В. С. Аванесов. – М. : МИСиС, 1989. – 176 с.
3. Булах І. Є., Мруга М. Р. Створюємо якісний тест : навч. посіб. / І. Є. Булах, М. Р. Мруга. – К. : Майстер-клас, 2006. – 160 с.
4. Кадневский В. М. Тестовая культура как феномен цивилизации : [Электронный ресурс] / В. М. Кадневский // Образование: исследовано в мире / В. М. Кадневский. – М. : ОИМ.RU. – Режим доступа : <http://www.oim.ru>.
5. Ким В. С. Тестирование учебных достижений : монографія / В. С. Ким. – Уссурийск : Издательство УГПИ, 2007. – 214 с.
6. Національна доктрина розвитку освіти : [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.mon.gov.ua>
7. Чельшкова М. Б. Теория и практика конструирования педагогических тестов : учебное пособие / М. Б. Чельшкова. – М. : Логос, 2002. – 432 с.